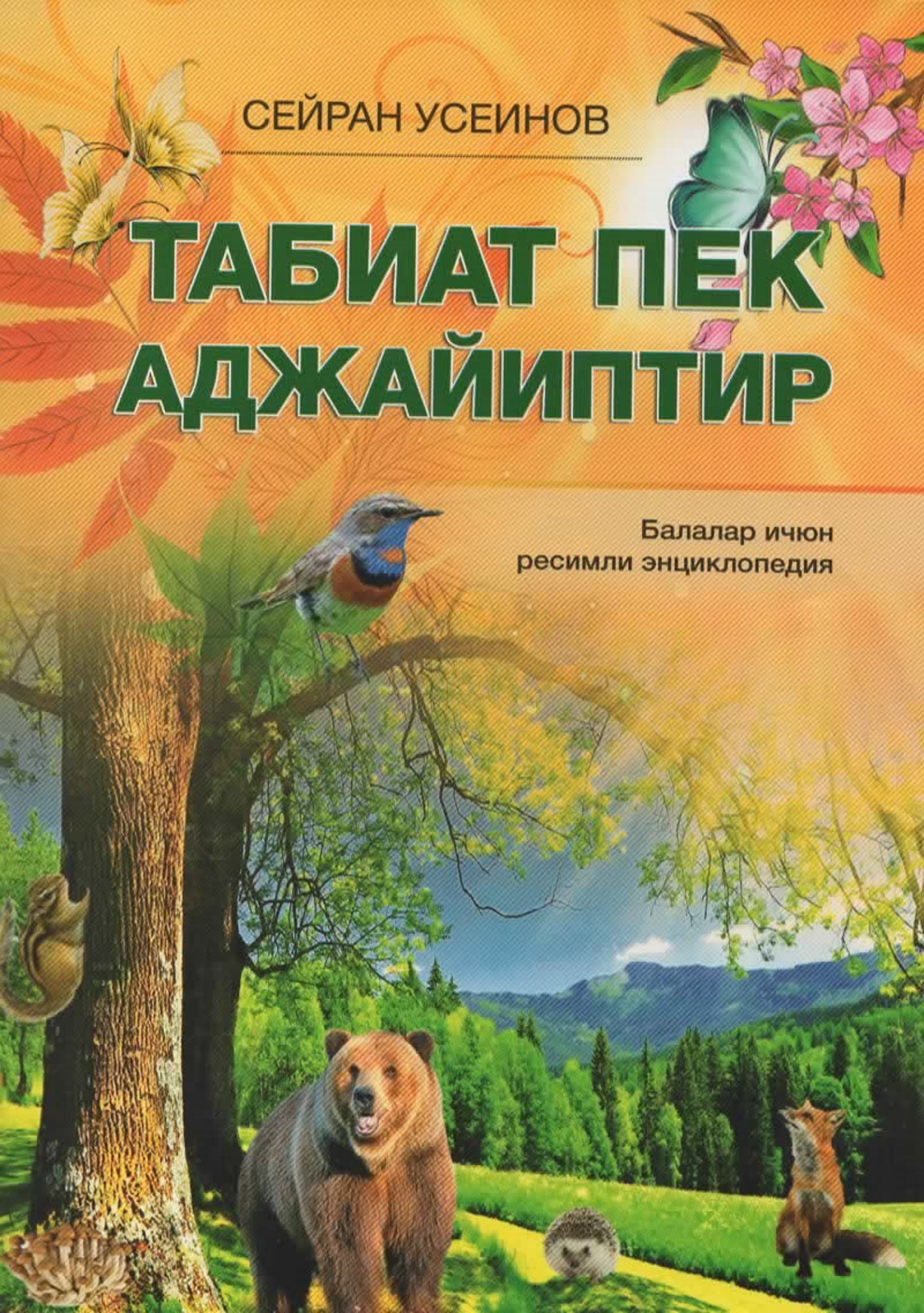

СЕЙРАН УСЕИНОВ

ТАБИАТ ПЕК АДЖАЙИПТИР

Балалар ичюн
ресимли энциклопедия

СЕЙРАН УСЕИНОВ

ТАБИАТ ПЕК АДЖАЙИПТИР

Балалар ичюн
ресимли энциклопедия

Акьмесджит,
2016

**ХОРОШО В ЛЕСУ! —
ОРМАНДА (или ДАГЪДА)
АДАМ ОЗЮНИ ПЕК ЯХШЫ ДУЯ!**

**КОМПАС —
ПУСЛА**

**КОРЗИНА С ГРИБАМИ —
БИР СЕПЕТ МАНТАР**

**ЛУКОШКО С ЯГОДАМИ —
БУРТЮК ЕМИШ ТОЛУ СЕПЕТЧИК**

БРЕВНО — ТЕРЕК КЕВДЕСИ

ПЕНЬ — КУТЮК

ПАЛАТКА — ЧАДЫР

Орман (или дагъ) — айванларнынъ догъмуш (тувгъан) эвидир. Бакъынъыз, бир пытакътан бир пытакъкъа сансар сычрап юре. Онынъ йымшакъ тончыгъы ве дюльбер къуйругъы бар. Онъа карпасина (такал) расткельсе, аман андан севген урлукъларны чыкъарып ашай. Къышта ашайджакъ ашыны да сансар унутмай: тереклернинъ пытакъларына асып, мантарларны къурута, къувушына (ювасына) чам фындычыкъларыны ве джеvizлер кетирип къоя.

В ДРЕМУЧЕМ ЛЕСУ — ЧЫТЫРМАНЛЫ ОРМАН (или ДАГЪ) ИЧИНДЕ

РЫСЬ — ВАШАКЪ

КЛЁСТ — ТОГЪАЙ
ТОРГЪАЙЫ

ГЛУХАРЬ —
ЧАЛЫ ХОРАЗЫ,
ОРМАН ХОРАЗЫ

ВОЛК —
КЪАШКЪЫР

ЧЕРНИКА —
ЯБАНМЕРСИН

ЛОСЬ — ЛОСЬ

МУХОМОР —
ЧИБИН МАНТАРЫ
(ЗЕЭРЛИ)

ПЯТНИСТЫЙ ОЛЕНЬ — ТАМГЪАЛЫ СЫГЪЫН

Орманда чешит йырджы къушларларнынъ сесини эшитесинъ. Джанаварчыкълар бир-биринден сакъланып ойнай. Пек козьге чарпмамакъ ичюн оларнынъ, дерсинъ, эр бирининъ озъ сыры бар.

Тереклер арасында тамгъалы сыгъынны бир кереден сечмек кучъ, чюнки онынъ терисинде олгъан тамгъалар орманнынъ чешит ренклеринен къарышып кете. Къышта онынъ къырмызылы-сарылы тону агъара, тамгъалары да пек яхшы корюнмей.

В ЛИСТВЕННОМ ЛЕСУ — ЯПРАКЪЛЫ ТЕРЕКЛЕР ОРМАНЫНДА

СОЛОВЕЙ —
БУЛЬБУЛЬ

ЯСЕНЬ — КУРУЧ ТЕРЕГИ

ЛАНДЫШ —
ПЕЙГЪАМБЕР
ДЁГМЕСИ,
ИНДЖИЧИЧЕК

СОЙКА — СОЙГЪА, КОКЧЕКЪУШ

РЯБИНА — ЮВЕЗ

ЛЕСНАЯ КУНИЦА —
ОРМАН СУВСАРЫ

Орман чытырманлары ичинде балабан ве къуветли айван
яшай — бу, къонъур аювдыр. Салпы аякъ аюв бир бакъышта
пек къолайсыз, антал айлангъан киби корюне, амма
акъыкъатында о пек тез ве ачыкъкозь. О тез чапа, яхшы
ялдай ве тереклерге енгиль-енгиль тырмашып чыкъа.
Онынъ энъ севген шейи — балдыр.

**АУ! КТО ПРЯЧЕТСЯ В ЛЕСУ? —
АУ! — КИМДИР ОРМАНДА (или ДАГЪДА)
САКЪЛАНЫП ОТУРГЪАН?**

**ЗЯБЛИК —
КЪЫЗЫЛТЁШ**

**БАРСУК —
БОРСУКЪ**

**ЗАРЯНКА —
ТАНЪ КЪУШУ**

**ЛЕСНОЙ КОТ —
ОРМАН (или ДАГЪ)
МЫШЫГЪЫ**

**КУКУШКА —
КУКУККЪУШ**

ФИЛИН — ПУУКЪУШ

**ДРОЗД-РЯБИННИК —
ЮВЕЗ КЪУШУ**

ЖУЖЕЛИЦА — ХАБЕРДЖИКЪУРТ

Къаранлыкъ чытырман орман (или дагъ) къоркъунчлы ола. Геджелери къашкъырлар улуй. Олар улушып озъ арасы анълаша.

Къашкъыр — къуветли ве акъыллы айван. Къашкъырлар сюрюси къоджаман лосьни биле енъе.

Вашакъ исе пек сакът. Терек устюне чыкъып, сакъланып отургъанда, оны сечмек кучъ.

И БЕРЁЗКА И РЯБИНА — ДЕ АКЪКЪАЙЫН ТЕРЕГИ, ДЕ ЮВЕЗ

ОСИНА —
ТИТРЕКЪАВАКЪ

ПОДОСИНОВИК —
ТИТРЕКЪАВАКЪ
МАНТАРЫ

ЁЖ — КИРПИ

МАЙСКИЙ ЖУК
(ХРУЩ) —
МАЙЫС
БОДЖЕГИ

БЕРЁЗА — АКЪКЪАЙЫН

Бакъ! Орманда не къадар чешит терек бар! Эр терекнинъ тюбюнде оськен озюнинъ мантары бар. Мантарларнынъ къайда къыдырмакъ керек олгъаныны оларнынъ ады айта.

Озюне йымшакъ ве сыджакъ тёшек япмакъ ичюн, кирпичакъларны джыя ве ювачыгъына кетирип къоя, чюнки оны огде узун къыш юкъысы беклей.

ЛЕСНАЯ ЧАЩА — ОРМАН ЧЫТЫРМАНЛЫГЫ

ОПЯТА — БАЛЛЫ МАНТАР

БУРУНДУК —
БУРУНДЫКЪ

КАБАН — КИЙИК ДОМУЗ

ЛИСИЧКА
— ТАВШАН
МАНТАРЫ,
ТАВШАН АШЫ

БЕЛЫЙ ГРИБ —
БЕЯЗ МАНТАР

МУРАВЕЙ —
КЪЫРМЫСКЪА,
КЪАРЫНДЖА

ЛЕЩИНА, ФУНДУК — ФЫНДЫКЪ

**БРУСНИКА — НАРАТ ДЖИЛЕГИ,
КЪЫРМЫЗЫ ЯБАН МЕРСИН**

**ПОПОЛЗЕНЬ —
СЮЙРЕКЛЕНИДЖИ**

КОСУЛЯ — КЪАРАДЖА

ДУБ — ЭМЕН, ПЕЛИТ, МЕШЕ

**ИВОЛГА —
САРЫ АСМАКЪУШ**

**МАЛИНА —
МАЛИНА́, АХУДУТ**

Япракълы орман — айван ве къушларнынъ яшагъан ери! Бульбуль озю пек ойле козьге чарпкъан къуш олмаса да, лякин онынъ йыры эписи къушларнынъ йырындан дюльбер. Ерден пек ойле юксек олмагъан пытакъ устюне отура ве озь йырыны йырлап башлай. Майыста онынъ йыры ахшам башлай ве сабагъадже девам эте. Яш бульбуллер йырламагъа теджрибеси зиядедже олгъан йырджылардан огрене.

ДНЕВНОЙ
ПАВЛИНИЙ
ГЛАЗ —
ТАВУС КЪУШУ
КОЗЬЛЮ
КОБЕЛЕК

ЩЕГОЛ —
САКЪА КЪУШУ

БУЗИНА —
КЪАВАЛАГЪАЧ,
МУРВЕТ

СНЕГИРЬ —
КЪАР КЪУШУ

БОЯРЫШНИК —
КИЙИК
МУШМОЛЛА,
ЯПЫШКЪАН

ЧЁРНЫЙ ДРОЗД —
КЪАРАТАВУКЪ

ГОРНОСТАЙ —
КЪАКЪЫМ, АС

ЛЮТИК — САРЫЧИЧЕК,
АЛТЫНЧИЧЕК, ДЮГЮНЧИЧЕК

ПЧЕЛА —
БАЛКЪУРТ

Дагънынъ четине кельдик. Бу ер кунешли олгъаны ичюн мында чешит-чешит чичеклер бар. Ана къайда балкъуртлагъа дженнет! Мындаки чичеклерден оларгъа не къадар бал алмакъ мумкюн! Бир чичектен бир чичекке кобелеклер учуша. Мында олгъан буртюрк емиш энди пишмеге башлагъан — бу да къушларгъа пек яхшы ем. Мындаки къансерге орман торгъайы келе. Къар къушу да мында келип емишлерден ашап кете.

СРЕДИ СОСЕН И ЕЛЕЙ — ЧАМЛЫКЪ ВЕ НАРАТЛЫКЪТА

БОЛЬШОЙ ПЁСТРЫЙ ДЯТЕЛ —
БАЛАБАН АЛЛЫ-ГУЛЛЮ
ТАКЪТАКЪКЪУШ

МАСЛЁНОК —
ЯГЪЛЫ
МАНТАР

СОСНА — ЧАМ

ЛИСИЦА —
ТИЛЬКИ

ЗАЯЦ-БЕЛЯК —
БЕЯЗ ТАВШАН

КЛЁН — КЪАШЫКЪАГЪАЧ

ШИШКА —
КАРПАСИНА,
ТАКАЛ

ЕЛЬ — НАРАТ

**ТЕТЕРЕВ —
КИЙИК ТАВУКЪ**

**ХВОЩ —
КЪЫРКЪБУГЪУМ,
АТ КЪУЙРУГЪЫ**

**БЕЛЫЙ АИСТ —
БЕЯЗ ЛЕЙЛЕК,
АДЖЫБАБА**

**КЛЮКВА —
ЁСУН ДЖИЛЕГИ**

**ВЫПЬ — ГЕДЖЕ
БАЛЫКЪЧИЛЬ**

**ОБЫКНОВЕННАЯ ГАДЮКА —
БУЗЪЮРЕК ЙЫЛАН**

**ГОЛУБИКА —
ЯБАН МЕРСИНИ**

НА ПОЛЯНЕ — АЛАНДА

**ЗЕМЛЯНИКА —
ДАГЪ ДЖИЛЕГИ,
КЪАНЛЫ КИРАСА**

**ШМЕЛЬ —
ТЮКЛЮ АЗМАН,
ТОПРАКЪ ЯБАН
АРЫСЫ**

**РОМАШКА — ПАПАДИЕ,
ЧОБАН ЯСТЫГЪЫ,
АКЪБАШ, АКЪКИРПИК,
МОЛЛАЧИЧЕК**

**КУЗНЕЧИК —
ЧЕГЕРТКИ**

**СТРЕКОЗА —
КЪЫЗ БОДЖЕГИ**

**ФИАЛКА —
МЕЛЕВШЕ**

**БОЖЬЯ КОРОВКА —
СЫРЛЫ БОДЖЕК**

**КОЛОКОЛЬЧИК —
ЧАНЪЧИЧЕК**

**ВАСИЛЁК — КОКТОТАЙ,
ПЕЙГЪАМБЕР ЧИЧЕГИ**

Бу ер исе — орман (или дагъ) ичиндеки аландыр. Мында чокъ чешит боджек корьмек мумкюн.

Къыз боджегининъ шашыладжакъ киби козьлери бар. О козьлернен, этрафта не бар не ёкъ — эр шейни ве эр ерни коре. Бу боджек яхшы уча ве баягъы узакъ ерге учып бара. Къыз боджегининъ аджайип къанатлары ве узанып кеткен къарынчыгъы бар.

У ЛЕСА НА ОПУШКЕ — ОРМАН ЧЕТИ АЛАНДА

КАЛИНА — КАНСЕР

ТЫСЯЧЕЛИСТНИК —
БИНЪЯПРАКЪ

ПОДСНЕЖНИК —
АКЪБАРДАКЪ

КРОТ — КЁР СЫЧАН

ОДУВАНЧИК —
МАМАТЕКЕ

СВИРИСТЕЛЬ —
ОРМАН
ТОРГЪАЙЫ

НЕЗАБУДКА —
НАЗЛЫКЪЫЗ,
УНУТМА-МЕНИ
ЧИЧЕГИ

СКВОРЕЦ —
СЫ(З)ГЪЫРЧЫКЪ

В ВОДЕ И ОКОЛО ВОДЫ — СУВДА ВЕ СУВ ЯНЫНДА

ЧАЙКА —
ЧАГЪАЛА

КУВШИНКА БЕЛАЯ —
БЕЯЗ БАРДАЧЫКЪ

ЩУКА — ТУРНАБАЛЫКЪ

КУБЫШКА ЖЁЛТАЯ —
САРЫ НИЛЮФЕР
ЧИЧЕГИ

СЕРАЯ
ЦАПЛЯ —
БАЛЫКЪЧИЛЬ,
БАЛЫКЪЧЫ
КЪУШ

РАК —
КЪЫСКЪАЧ

ВЫДРА — СУВ САМЫРЫ

УЖ — КЪАРА ЙЫЛАН,
СУВ ЙЫЛАНЫ

**МОРОШКА —
САРЫ БУРЮЛЬГЕН**

РОСЯНКА — ЧЫКЪОТУ

**БАГУЛЬНИК БОЛОТНЫЙ —
АВУЧ ОТУ, САЗАНАКЪ**

**КОМАР —
КАНАР, СИВРИСИНЕК,
СЮЙРЮСЕНЕК**

**ЗЕМЛЕРОЙКА —
СЮЙРЮ СЫЧАН**

**ОСОКА —
САРЫКЪАМЫШ**

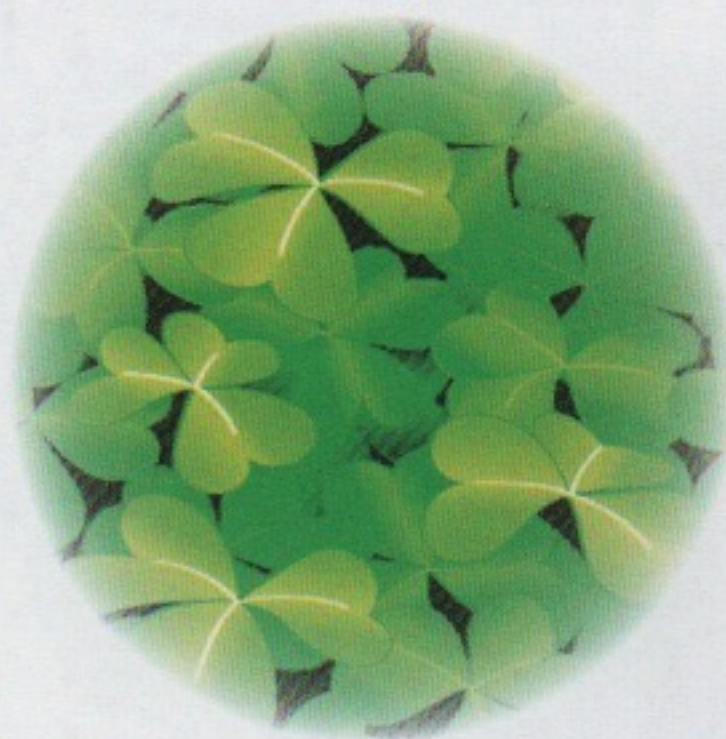

**СЕРЫЙ
ЖУРАВЛЬ —
ТУРНА**

Батакълар орманнынъ (или дагънынъ) сувлы ерлеринде ола. Бойле сагъыр ве адамсыз ерлерни турналар бегене ве мында озлерине юва япа. Бу къушларнынъ узун аякълары ве башларында къырмызы шапкечиклери бар. Бааръде турналар чиф-чифт олып, озлерининъ севги оюнларыны ойнап башлай.

**КРЯКВА —
КИЙИК ПАПИЙ**

**РЯСКА — БАКЪА КЪОНАГЪЫ,
БАКЪА ЯТАГЪЫ**

**ОКУНЬ — АЛАБАЛЫКЪ,
ЛЕВРЕК, ЭЛЯЛ БАЛЫКЪ**

ЛЯГУШКА — БАКЪА

**ХАТКА БОБРА —
КЪУНДУЗ(НЫНЪ) ЭВЧИГИ**

**БОБР, БОБЁР —
КЪУНДУЗ**

Озенлернинъ чокъусы — талдалы орманлардан башлап акъа. Орман ичинден кечкен озенлерде къундуз деген аджайип бир айванлар бент чеке. Мында олар озь юваларыны япа. Чалы-чырпы ве лай къарыштырылып япылгъан бу эвлер акъикъий къалелер киби ола, о къале ичине тек сув тюбюнден кирмек мумкюн. Къундузлар, къайыкъчы курегине бенъзеген къуйругъы ярдымынен ялдай.

БЕРКУТ — БЕРКУ́Т

ШАЛАШ —
ЧАЛАШ

КРАСНОГОЛОВЫЙ КОРОЛЁК —
КЪЫЗЫЛБАШ ЧАЛЫ КЪУШУ

ИВА — ТАЛ

ЛОШАДЬ —
АТ, АЛАША

ЛЕБЕДЬ — АКЪКЪУШ

Не де гузель авасы бар орманнынъ! Ким истемез бойле орманда кездеге, буртук емиш ве фындыкъ джыймагъа. Болдурсанъ — кутук устуне отурып раатланмагъа мумкюн.

Истесенъ ормангъа бир къач кунге бар. Озюнънен чадырал, чадыр олмаса, ормангъа баргъан сонъ чалаш къур. Орманда джоулмамакъ ичюн пусланы къулланырсынъ.

**ПИОН
КРЫМСКИЙ —
ШАКЪАЙЫКЪ**

**ВАЛЕРИАНА
ЛЕКАРСТВЕННАЯ —
МЫШЫКЪ ОТУ**

**МОЖЖЕВЕЛЬНИК
ВЫСОКИЙ —
ЮКСЕК АРДЫЧ**

**ЯТРЫШНИК
ПУРПУРНЫЙ —
САЛЕП**

УДК 087.5
ББК 92
У 74

СЕЙРАН УСЕИНОВ

ТАБИАТ ПЕК АДЖАЙИПТИР

Балалар ичюн ресимли энциклопедия

Серия — Ана тили — Ватан тили!
«Сейран оджанынь дерслери»

Ответственный за выпуск
Заслуженный работник культуры Уз. ССР Караманов Н.Р.
Предпечатная подготовка — Лемешко К.А.

Подписано к печати 4.04.2016
Формат 60 x 84 1/8. Бумага мелованная
Печать офсетная. Физ. л. 3. Усл. печ. л. 2, 79
Тираж 50 Заказ №81.

Отпечатано с оригинал-макета заказчика
на полиграфическом оборудовании ООО «Форма».
295000, Россия, Республика Крым,
г. Симферополь, пр. Кирова, 34 «Г».

АНА-БАБАЛАР ДИКЪКЪАТЫНА!

Балалар китапта олгъан ренкли ресимлилерни бакъмагъа пек севе. Дюльбер ресимлер баланы тылсымлы дюньягъа (волшебный мир) алып кете ве анда чешит айванлар, осюмлик-лернен таныш эте.

Балаларынъыз вакъытны бош кечирмесин, оларны китап окъумагъа алыштырынъыз. Китап окъугъан баланынъ эм этрафтаки алем акъкъында бильгиси зияде ола, эм озъ ана тилини енгиль-енгиль огрене ве зорланмайып лаф эте.

Компьютерлер, интернет пейда олгъан сонъ балаларнынъ чокъ вакъты компьютер башында кече ве китап окъумагъа онынъ вакъты къалмай. «Эр шей къарарынен олмакъ керек», — деген акъыллы адамларымыз. Къарарыны кечтими яхшы шей де ярамай олып къала.

Балаларнынъ омрюнде китап эсас ерни алмакъ керек. Китап – акъыл хазинеси олып, адамнынъ энъ якъын ярдымджысыдыр, акъыл огретиджисидир. Баланъыз акъыллы олгъаныны истесенъиз о, китап севдасы олсун.

Бу китапларны алмагъа ашыкъынъыз.

